

סערת רוחות בדיוני הפאנל "אי צדק היסטורי מאפשר לקבוצות מיעוט להמשיך לבזוז את משאבי החברה"

עו"ד משה קריף, ד"ר אלכסנדר {סנדי} קדר, ד"ר הני זובידה

עו"ד משה קריף, ממייסדי הקשת הדמוקרטית המזרחית: לפני יותר מ-15 שנה כשהתחלנו עם קמפיין הקרקעות, ניסינו להגיע לאיזה מכניזם של הסכמות. ניסינו לבוא ולומר – ולא בגלל המיומנות הנדל"נית המקצועית שלנו – כי נושא הקרקע זיקק בעינינו את אי הצדק ההיסטורי. אמרנו כי לפי השיטה שבה מחלקים את הקרקע ניתן ללמוד על מבנה הכוח בחברה הישראלית. גם לפני 13 שנה בבג"ץ הקרקעות שהגשנו, שהציב על סדר היום את הנושא של "צדק חלוקתי" וטען שהקרקע היא של כולם, אמרנו כי הניסיון להציג את טיעון "הדם, היזע והחשבונות", ולנכס את זה, להפריט את האינטרסים או את הזיקות ההיסטוריות הלאומיות, להפריט את הציונות ולהגיד "זה שלי, כי לחמתי, כי ירו עלי", כול זה אינו רלוונטי. לכולם יש נכסים היסטוריים בהקמתו של המפעל הלאומי היהודי ולכן אי אפשר להדיר אוכלוסיות שונות לפי פריפריה או גיאוגרפיה.

מרכז ופריפריה בישראל נעים סביב הסיפור המרכזי הציוני שמסופר בארץ. מי שרחוק מהסיפור הזה מקבל מעט ומי שקרוב לסיפור הזה מקבל הרבה. לצורך העניין: כפר תבור וכפר גלעדי תמיד היו מרכז, ומגדל העמק תמיד הייתה פריפריה ויפו היא פריפריה. הסיפור לחלוטין איננו גיאוגרפי. הוא קשור בסיפור המרכזי שסיפרנו לעצמנו. עכשיו השתנו הזמנים וצריך לשנות את הסיפור, כיוון שעם השתנות המבנה של החברה הישראלית השתנו גם המונחים של מרכז או פריפריה.

נכנסנו לסיפור של הקרקעות בגלל שהבנו שדרך הפילטר הזה אפשר להבין את מבנה הכוח בחברה הישראלית. ניסינו להידבר וראינו שהקבוצה המייסדת טוענת "כולה שלי". הלכנו לבית המשפט העליון ואמרנו: "לא יכול להיות. הזכויות ההיסטוריות שלנו לא מצומצמות יותר מאלה של האחרים". ההרכב המורחב בעליון ב-2002 הצדיק אותנו, אך

מאז מנסים ליתר את ההחלטה. בדיונים המשפטיים העלינו טענות מאד משמעותיות. אחת מהן אמרה כך: כול המרחב המוניציפלי הישראלי נועד בראש ובראשונה לאינטרסים הקואופרטיביים. איזה אינטרס קואופרטיבי קיים היום בכפר הס, בבצרה, בגבעת חן? מושבים שהפכו מזמן להיות אצולת ההון של החברה הישראלית והיום מקבלים שירותים ממועצה אזורית לב השרון, דרום השרון, חוף השרון. לאיזו מטרה דרושים המבנים ההיסטוריים הלא ראויים האלה?

אנחנו תקצבנו את קמפיין הקרקעות ואנחנו נמשיך ונעמוד מול העניין הזה גם בתקופה הקרובה, כיוון שהחברה הישראלית ואנשים אחרים שיושבים בצד השני של המתרס, רוצים את הקרקע לעצמם ולא משתפים פעולה. דיברנו על שטחי שיפוט, דיברנו על חלוקת הכנסות ודיברנו על פריבילגיות. לא יכול להיות שבר־רשות בגבעת עמל, עמק התימנים בעין כרם, בליפתא – אותו לא סופרים. יש לי פה מסמך של גיורא רוזנטל מ־1949 שאומר "את כל המזרחים נפנה לליפתא ולמוסררה ואילו את חברינו נפנה לבקעה ולמושבה הגרמנית". המצב הזה נמשך עד היום, אבל אסור שימשך עוד.

אנחנו מדברים על נכס אסטרגי שהגיע הזמן לחלוק אותו בצורה אחרת. גם הפוליטיקה הישראלית מחולקת על בסיס הפריבילגיות האלה. קחו לדוגמא את הסיפור של אלה שהקימו וילות בסגנון ניו ג'רסי צפונית לראש פינה והגדירו את המבנים כאורווה ומגורים לסייסים. הסברתי במערכת הפוליטית שזו פריבילגיה שלעולם לא תינתן לחצור הגלילית. הגיע הזמן שנבין שהמשאב ההיסטורי, האסטרגי הזה, שעליו אנחנו מתקוטטים בבתי משפט בתביעה ל"צדק חלוקתי", צריך להתממש דרך האינסטנציה המשפטית המרכזית ביותר. אבל הכול ממשיכים להתעלם מהפסיקה הזאת. דוגמא נוספת שתמחיש את האבסורד: הגשתי עתירה לפירוק חברת אוצר התיישבות היהודים. עוד גוף אנכרוניסטי שיושב על נכסים בשווי מיליארד שקל של בנק לאומי. זה אותו דבר כמו קק"ל שהיא בעיני שריד היסטורי שאין טעם בקיומו.

הגיע הזמן שנבין שאם אנחנו רוצים לבנות מכנה משותף וסיפור מסגרת, או סיפור של דרך אחרת לחברה הישראלית, זה לא יכול להישען על הפריבילגיות ההיסטוריות האלה. צריך לחלק מחדש. דרושה מפה חדשה לישראל. לכן אני אומר לכם גם היום, 13 אחרי שנים שבהן סנדי והני ואני מחופרים בשוחות של המלחמה הזו, אומרים לכם את זה. הסיפור הזה שאותו מפקידים בידי מיעוט ומקבלים עליו פריבילגיות לא יכול להימשך. אנחנו נעמוד מנגד.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר הפקולטה למשפטים אוניברסיטת חיפה והאגודה לצדק חלוקתי: אנחנו מדברים על קרקע אבל אנו עוסקים בתהליכים הרבה יותר עמוקים שמתרחשים בחברה הישראלית. תהליכים של ביזת משאבי החברה הישראלית. זה קורה כמעט בכל תחום. החברה שלנו נעשית פחות ופחות דמוקרטית. היא עובדת בשיטה של חוק ההסדרים. אנשים מצביעים בלי להבין על מה. כלומר: הדמוקרטיה פורמלית לחלוטין ובו בזן היא הולכת ומתכרסמת. יחד עם זאת נראה לי שבכול זאת קיים סיכוי משמעותי שהעיוורון ותאוות הבצע הגיעו לשלב כזה שאי אפשר יותר להמשיך בו ואנשים יקומו ויפעלו נגדו בכוח.

הייתי מעורב במחאה החברתית של 2011 וניסיתי להגיע לברית עם אנשי המחאה ברוטשילד, עם אנשי הפריפריה. אנשי רוטשילד השתלטו, בשיתוף פעולה של התקשורת, ולא נתנו את הבמה לפריפריה. המחאה הבאה לדעתי תבוא מקבוצות מודרות שאין להן מה להפסיד.

דובר מהקהל: אתה חולם. לא תהיה יותר מחאה. תשכח מזה.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: אנחנו עומדים בכיכרות כבר זמן רב ואני רוצה לומר דבר מה שחייבים להבין. הנושא שמנבא את אי השוויון הכי גדול בחברה הישראלית הוא – יכולת ההורשה הבין דורית. כשאדם גדל בדיוור ציבורי והוא קצת מעלה את הראש, מפנים אותו מהבית. את המשאבים הנותרים שלו הוא צריך להוציא על מחירי הדיוור שעולים. כשמישהו גדל במושב או יש חלקה א' ויש חלקת המגורים, ויש הרחבה כזאת ויש הרחבה אחרת ויש שטח מסחרי. וכאשר מישהו גדל בקיבוץ הבנים חוזרים ומאפשרים למכור לאנשים מבחוץ ובנוסף מקבלים הנחות. העסק הזה לא יוכל להימשך,

דובר מהקהל: כל זה לא נכון.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: לא. בוודאי. בעיניך כנראה שום דבר לא נכון.

דובר מהקהל: זה לא נכון, כי הנוער צריך עכשיו להתחיל לקנות.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: לקנות באיזה מחיר, אדוני? באיזה מחיר? בחייכם, בחייכם, בחייכם. אתה קונה את זה כמו שהילדים שלי קונים בית? בוודאי. בוודאי.

עו"ד משה קריף, ד"ר אלכסנדר {סנדי} קדר, ד"ר הני זובידה

דובר מהקהל: בהרבה יותר.

ד"ר הני זובידה – החוג למדע המדינה האקדמית עמק יזרעאל וחבר בוועד המנהל של הקשת הדמוקרטית המזרחית: אתה לא מתבייש? אתה פשוט לא אומר אמת. אתם לא יכולים לקנות באותו מחיר. אני לא מאשים אתכם. אני מאשים את מקבלי ההחלטות. 22 מיליארד שקלים מחקו חובות לקיבוצים. 22 מיליארד רק בסיבוב האחרון. אתה קונה באותו מחיר? אתה לא מתבייש? 22 מיליארד שקלים זה משהו שלא היה ולא נברא. אני כועס על הנבחרים הישראליים שהסכימו שהשקר והשוד הזה ימשכו. די כבר לברבר. קונים באותו מחיר? אנחנו רואים דורות של ילדים נמחקים בדיור הציבורי ובעיירות הפיתוח, וכולם שמחים. בואו ניתן עכשיו לקבוצה חדשה להיות הנדל"ניסטים של ישראל. איפה אתם חיים? בחיכם.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: אתה קיבוצניק? אתה מושבניק?

דובר מהקהל: כן.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: אין לך בחלקה א'. אבל בחלקת המגורים שלך יש לך היום אפשרות לבנות על הבית.

דובר מהקהל: צריך לקנות.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: אתה לא צריך לקנות. אתה קודם כל משלם 33% מהשווי. 33%, בלי הגבלה. והרחבה עשו לך במושב? ושטח מסחרי עשו לך במושב?

דובר מהקהל: שילמתי עליה.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: כן? כמה? הפסדת, נכון? אז למה עשית הרחבה?

ד"ר הני זובידה: איזה חוסר תרבות דיבור.

ד"ר אלכסנדר (סנדי) קדר: עכשיו כשאתה מסכן צריך לקנות ב-33% את הבית. כשעשו את חוק גל ומחקו לכם חובות, וכשעשו את הסדר הקיבוצים, אנשים שלא היו יכולים

לשלם עבור הבית. הבנק מכר את הבית שלהם ופינה אותם והם חיים ברחוב. אתם בכלל לא יודעים איפה אתם חיים. אתם כל היום בוכים כשהמדינה הזאת קורסת, אתם לא מבינים את זה?

דוברת מהקהל: במקצועי אני עובדת סוציאלית וניהלתי שירות סוציאלי, כך שיש לי נקודת מבט גם של עובדת סוציאלית יחד עם זה אני מכירה מספיק טוב גם את החיים בקיבוצים ובמושבים. לדעתי הקבוצה הכי מקופחת במדינה הם אנשי הקיבוצים, ואני לא אומרת זאת כבת קיבוץ.

עופר פטרסבורג – עורך הנדל"ן של "ידיעות אחרונות" ומנחה הכנס: יש לך שאלה?

דוברת מהקהל: לא. אבל אני רוצה להביע דעה על מה שהם אמרו ולומר משהו.

עופר פטרסבורג: לא. אני רוצה שאלות.

דוברת מהקהל: תן לי לסיים את דברי ושהם יביעו את דעתם על מה שאני אגיד.

עופר פטרסבורג: לא. את יכולה להתקיל אותם באיזה שאלה שאת רוצה, אבל בשאלה.

דוברת מהקהל: בסדר. אשאל שאלה אחת.

עופר פטרסבורג: מה השאלה?

דוברת מהקהל: שתי שאלות יש לי. אחת, כשהם נלחמים את המלחמה כנגד קיבוצים ומושבים, באופן כללי זו מלחמה מערכתית. אם הם לוקחים בחשבון גם את בני האדם שחיים בקיבוצים ואת תנאי החיים שלהם, ואם הם מדברים על המרחב החברתי, אז אם הם לוקחים בחשבון את המרחב שקיים לאותם אנשים שגרים בקיבוצים? עוד שאלה אחת ואחר כך שיענה על שתיהן. התייחסו כל כך הרבה לוותיקי הארץ שבנו אותה ושהיום הם שולטים על הקרקעות. האם הם לוקחים בחשבון שלפחות חלק גדול מהמושבים שנבנו ב-'36 שילמו לפחות 30% ואחר כך הם שילמו בכסף גם על יתר הדברים.

עופר פטרסבורג: על השאלה הראשונה יענה הני זוכידה. על השנייה יענה סנדי קדר.

ד"ר הני זובידה: אני מסכים אתך. אני חושב שלבני הקיבוצים והמושבים מגיעות זכויות שוות על הקרקע. חד משמעית. אין שאלה. אני אומר את זה בריש גלי. אני לא נלחם בכני הקיבוצים. אפילו יש לי משפחה בקיבוצים. הוויכוח שלי הוא בכלל לא עם בני הקיבוצים. בני הקיבוצים עושים מה שהם חושבים שטוב לעצמם. הוויכוח שלי הוא עם המחוקק. אני עם בני הקיבוצים אין לי סיג ושיח. שתהיו בריאים, תעשו מה שאתם רוצים. אם אתם עברייני קרקע אתם ממשיכים לא בגלל שאתם עבריינים. אתם ממשיכים בגלל שהמדינה מאפשרת לכם את העבריינות הזו. מי שצריך לעצור את התהליך זו המדינה. אז אני פונה לבג"ץ, אני פונה למחוקק. אני לחלוטין לא רוצה להוציא אף אחד מהבית שלו לא קיבוצניקים וגם לא בדואים. גם לא באל עראקב. שיישבו איפה שהם. אבל אני לא רוצה טייקוני נדל"ן חדשים. לא רוצה.

ד"ר אלכסנדר (סנדי): כשהתחלתי את המאבק גרתי בקיבוץ גשר. ראיתי מה קורה שם ואמרתי: אתם קודם כל יוצרים אי שוויון בתוככם. את זה כבר ראיתי בשנות ה-90. אנחנו לא רוצים לפנות אף אחד מהבית שלו. לא אותו, ולא את הילדים שלו. אנחנו בעד פנסייה לחברי קיבוצים שלא שילמו עבור פנסייה. ניסינו לרתום את התנועה הקיבוצית, היינו במשא ומתן מאד מתקדם בעניין הזה עם הזרם השיתופי, אבל זה לא היה מספיק חזק. כי רוב הקיבוצים הם כבר לא קיבוצים, הם אימצו את האידיאולוגיה הכלכלית, הניאור-ליברלית הקיצונית. הם הפכו להיות כמו אנשים שפעם עישנו והיום הם לא מעשנים.

לגבי אלה שטוענים שקנו זכויות בקרקע יש לי חדשות. מחקרים שנעשו מצביעים על כך שכמות הקרקע שנקנתה היא מאד מאד קטנה. גם בישובים הוותיקים רוב הקצאת הקרקעות התבצע לאחר הקמת המנהל. גם אם קיבוץ, או מושב, אומרים: "אנחנו קנינו את הקרקע", כאשר מסתכלים על המשבצת, מסתבר שרוב הקרקע נקנתה לאחר מכן. עכשיו מלה על מכסות היצור שנתנו רק למושבים ולקיבוצים. המכסות האלה גרמו לזה שאנשים היו צריכים לשלם יותר על חלב ועל ביצים.

הערה אחרונה – על גבעת עמל. בזמן מלחמת העצמאות אמר דוד בן גוריון לאנשים שגרו בגבול יפו בת"ים, זה מקום מסוכן. בואו תהיו ציונים, תשבו בישוב הערבי ג'מוסין, שגירשנו ממנו את הערבים, ואתם תשמרו על הקרקע. במשך שנים ניסו האנשים האלה לרכוש זכויות בקרקע. בשנות ה-60 הקימו את שיכון צמרת, כשמו כן הוא. מי גר בשיכון צמרת? צמרת עובדי עיריית תל-אביב יפו. באו תושבי גבעת עמל ואמרו אנחנו רוצים לקנות באותו מחיר שאתם מוכרים את הבתים, את הווילות בשיכון צמרת, גם לתושבי

גבעת עמל. אמרו להם "לא, אי אפשר, זה בטחוני". גם עכשיו הכול בטחוני. גם הגז בטחוני. תמיד בטחוני. ואז מה שקורה הוא שמכרו את כול הקרקע הזאת לתשובה. בסופו של דבר התושבים מקבלים קדחת. לעומת זאת מי שגר במושב, שהזכות שלו במקום לא הייתה טובה יותר ממי שהתגורר בגבעת עמל, שניהם בני רשות.